

חלקי הדיבור

כרטיסיות הסברים ומטלות עלולות על טקסט

החומרים נלקחו וצומו למטר האקדמיה העברית עלול, למטר "אביה
חזק" - עלול עברות ומקובל על יפעת רגב, בית ספר "בית הצעיר".

חלקי הדיבור

חלקי הדיבור

השפה העברית מורכבת ממילים;
אנחנו מדברים, כותבים וחושבים במילים.

המילים הללו מחולקות למספר מרכיבים,
שלכל אחד מהם תפקיד אחר בשפה.

הקבוצות הגדולות והבולטות של חלקי דיבור הן:
שמות עצם, שמות תואר, פעלים, שמות פועל, שמות פעולה,
תוארי פועל, מילות יחס ומילות קישור.

שם העצם

זו מילה המציינת שם של כל דבר חי, צומח, דומם, או מושג.

שמות- העצם מתחלקים ל-3 קבוצות עיקריות:

1. שם עצם מוחשי: כל דבר שניתן לחוש אותו. לדוגמא: טלפון, מחשב, כיסא, צלחת.
 2. שם עצם מופשט: מתייחס בעיקר לרגשות ולתחושות. לדוגמא: כעס, קנאה, אהבה.
 3. שם עצם פרטי: מתייחס לשמות בני-אדם, לשמות בעלי חיים ולשמות של מקומות.
- לדוגמא: אורי, ג'רפה, נטע, "שופרסל".

מאפייני שם העצם

- א. שמות עצם ניתנים ליידוע על-ידי ה"א היידוע. לדוגמא: ספר= הספר, בית= הבית.
- ב. ניתן להוסיף לשם עצם את כינוי השייכות "של". לדוגמא: הידיים שלי= ידיי, הספר שלי= ספרי.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 שמות עצם. חלקו את שמות העצם ל-3 קבוצות: שם עצם מוחשי, שם עצם מופשט ושם עצם פרטי.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות העצם, העתיקו אותם וציינו את שם העצם ולאילו קבוצה הוא שייך.

שם התואר

זו מילה המלווה את שם העצם ומתארת אותו.

מאפייני שם התואר:

1. שם התואר מתאים לשם העצם במין (זכר או נקבה). לדוגמא:
 - מחברת זו נקבה, ולכן שם התואר יכתב אף הוא בנקבה- מחברת יפה.
 - שולחן זה זכר, ולכן שם התואר יכתב אף הוא בזכר- שולחן נמוך.
2. שם התואר מתאים לשם העצם במספר (יחיד או רבים). לדוגמא:
 - ילד הוא יחיד, ולכן שם התואר יכתב אף הוא ביחיד- ילד גבוה.
 - ילדים הם רבים, ולכן שם התואר יכתב אף הוא ברבים- ילדים גבוהים.
3. שם התואר מתאים לשם העצם בידוע (ה"א הידיעה). לדוגמא:

הכלבים הנובחים, השולחנות העגולים וכו'.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 שמות עצם ושמות תואר המלווים אותם.
2. מה ההבדל בין שם התואר לתואר הפועל? הסבירו.
3. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות התואר.

הפועל וחלקיו

פועל הוא מילה המייצגת פעולה או מצב.

מאפייני הפועל: פועל מכיל **גוף** ו**זמן**:

1. **זמני הפועל**: עבר (אתמול), הווה (עכשיו), עתיד (מחר) וציווי.

2. **גופי הפועל**: מתחלקים ל3 סוגי גופים ביחיד וברבים:

מדבר / מדברים	נוכח/נוכחים	נסתר/נסתרים
יחיד	אני	אתה, את
רבים	אנחנו	אתם, אתן
		הוא, היא
		הם, הן

חלקי הפועל הם הפועל עצמו, שם הפועל, שם הפעולה ותואר הפועל.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 20 פעלים. בכל פועל רשמו את זמנו ואת הגופים המתאימים לו.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את הפעלים ואת הזמנים והגופים המתאימים להם.

שם הפועל

שם פועל הוא מילה בעלת צורת פועל בתוספת האות ל' שאין לה גוף או זמן.

שם הפועל ושם הפעולה דומים מאוד.

אולם, שם הפועל מתחיל כמעט תמיד באות ל' וכך ניתן להפריד ביניהם.

לדוגמא:

ללמוד , להתעצבן , לעצב.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 20 שמות פועל. הפכו את המילים לשמות פעולה ולפעלים.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות הפועל והפכו אותם לשמות פעולה ולפעלים.

תואר הפועל

קבוצה של מילים המתארות בעיקר פעלים, וניתן לזהותן באמצעות

השאלה "כיצד/איך".

על מנת לזהות את תואר הפועל, עלינו לזהות את הפועל קודם
ולאחר מכן לשאול כיצד נעשה הפועל.

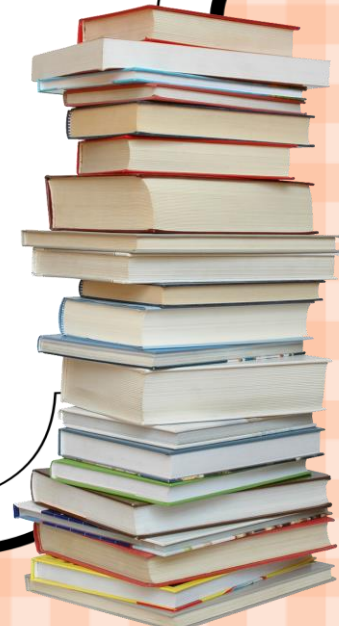
לדוגמא:

במשפט "הוא הלך מהר", תואר הפועל מהר, מתאר את הפועל הלך.
(איך הוא הלך? מהר!)

במשפט "שוחחתי אתו טלפונית" תואר הפועל טלפונית מתאר את הפועל
שוחחתי. (כיצד שוחחתי איתו? טלפונית, באמצעות הטלפון)

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 משפטים ובהם לכל פועל שבצו את תואר הפועל.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את הפעלים ואת תארי הפועל
הצמודים אליהם.

מילות יחס

התפקיד המרכזי של מילות היחס הוא בקישור בין הפועל לשם.
מילות היחס ממוקמות במשפט לפני המילים שאליהן הן מתייחסות.
או כשהן אותיות יחס- הן מצורפות למילה בתחילתה:

כך לדוגמא:

ישבתי **על** הכיסא.

ישבתי **ב**חדרי.

דוגמאות למילות יחס: בִּ-, כִּ-, לִ-, מִ-, אֶל, שֶׁל, מִן, בְּתוֹךְ, עַל, לִיד, אֶצֶל וּבִשְׁבִיל.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 משפטים וזהו בכל משפט את מילות היחס.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את מילות היחס.

מילות קישור

מילות קישור הן מילים שתפקידן התחבירי הוא לחבר בין משפטים ורעיונות.

מילים אלו מסייעות לקורא להתמצא בטקסט ולהבין באמצעות קשרים שונים, ואנו משתמשים בהן בכתיבה גם מבלי שנשים לב לכך.

את מילות הקישור ניתן לחלק לקבוצות על פי תפקידן הלוגי והקשרן במשפט.

מטלה

1. זהו בטקסט 15 מילות קישור, כתבו אותן ומיינו אותן לסוגי ההקשרים שלמדתם.
2. מצאו 5 מילות קישור מסוג זמן/סיבה/תוצאה בטקסט וחברו להן משפטים אחרים.
3. חברו סיפור על הטקסט שקראתם. הקפידו להשתמש במילות קישור שונות. סמנו כל מילת קישור ורשמו את סוג ההקשר של מילת הקישור.

טבלת מילים קישור

זמן	סיבה	ניגוד	הוספה	תוצאה	הסבר
כאשר...	עקב....	אולם...	נוסף על כך...	לפיכך...	כלומר...
כש...	מפני ש...	אבל...	בנוסף...	משום כך...	דהיינו...
אחר כך...	כיוון ש...	אך...	יתר על כן...	כתוצאה מכך...	רוצה לומר...
בזמן ש...	משום ש...	אלא...	וגם...	לכן...	זאת אומרת...
ראשית...	הואיל ו...	בניגוד ל...	כמו כן...	מסתבר כי..	פירושו של
שנית...	כי...	לעומת זאת...	יתרה מכך...	עקב זאת...	דבר...
תחילה...	מאחר ש...	בדומה ל...	לדוגמה...	על כן...	זאת אומרת...
לבסוף...	בשל...	בהשוואה ל...	למשל...	בגלל זה...	
לאחרונה...	בגלל...	עם זאת...	כגון...	נמצא ש...	
לפני...	היות ש...	לכאורה...	מכל מקום...	מכאן ש...	

הפועל וחלקיו

פועל הוא מילה המייצגת פעולה או מצב.

מאפייני הפועל: פועל מכיל **גוף** ו**זמן**:

1. **זמני הפועל**: עבר (אתמול), הווה (עכשיו), עתיד (מחר) וציווי.
2. **גופי הפועל**: מתחלקים ל3 סוגי גופים ביחיד וברבים:

	מדבר / מדברים	נוכח/נוכחים	נסתר/נסתרים
יחיד	אני	אתה, את	הוא, היא
רבים	אנחנו	אתם, אתן	הם, הן

חלקי הפועל הם הפועל עצמו, שם הפועל, שם הפעולה ותואר הפועל.

מטלה: ערכו טבלה עם 20 פעלים. בכל פועל רשמו את זמנו ואת גוף הפועל.

נטעיה שוורץ

שם העצם

זו מילה המציינת שם של כל דבר חי, צומח, דומם, או מושג. שמות- העצם מתחלקים ל-3 קבוצות עיקריות:

1. **שם עצם מוחשי**: כל דבר שניתן לחוש אותו. **לדוגמא**: טלפון, מחשב, כיסא, צלחת.
2. **שם עצם מופשט**: מתייחס בעיקר לרגשות ולתחושות. **לדוגמא**: כעס, קנאה, אהבה.
3. **שם עצם פרטי**: מתייחס לשמות בני- אדם, לשמות בעלי חיים ולשמות של מקומות. **לדוגמא**: אורי, ג'רפה, נטע, "שופרסל".

מאפייני שם העצם

- א. שמות עצם ניתנים לידוע על-ידי ה"א היידוע. **לדוגמא**: ספר= הספר, בית= הבית.
- ב. ניתן להוסיף לשם עצם את כינוי השייכות "של". **לדוגמא**: הידיים שלי= ידי, הספר שלי= ספרי.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 שמות עצם. חלקו את שמות העצם ל3 קבוצות: שם עצם מוחשי, שם עצם מופשט ושם עצם פרטי.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות העצם, העתיקו אותם וציינו את שם העצם ולאילו קבוצה הוא שייך.

נטעיה שוורץ

שם הפעולה

שם שהתוכן שלו מציין פעולה, אבל אין לו זמן ואין לו גוף.

שם הפעולה מתאר את הפעולה שנעשית.

בכך שם הפעולה שונה מן הפועל;

על מנת לזהות פועל יש לאתר גוף וזמן, ואילו שם הפעולה יופיע ללא זמן וגוף. עם זאת, ניתן להוסיף לשם הפעולה ה"א הידיעה וכינוי שייכות כמו בשם העצם.

לדוגמא:

כתיבה, הצלחה, התקדמות, הוצאה וכו'.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 20 שמות פעולה. הפכו את המילים לשם פועל ולפועל.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות הפעולה והפכו אותם לשמות פועל ולפעלים.

נטעיה שוורץ

שם התואר

זו מילה המלווה את שם העצם ומתארת אותו.

מאפייני שם התואר:

1. שם התואר מתאים לשם העצם **במין (זכר או נקבה)**, **לדוגמא**:
 - **מחברת** זו נקבה, ולכן שם התואר **יכתב** אף הוא בנקבה- מחברת **יפה**.
 - **שולחן זה** זכר, ולכן שם התואר **יכתב** אף הוא בזכר- שולחן **נמוך**.
2. שם התואר מתאים לשם העצם **במספר (יחיד או רבים)**, **לדוגמא**:
 - **ילד** הוא יחיד, ולכן שם התואר **יכתב** אף הוא ביחיד- ילד **גבוה**.
 - **ילדים** הם רבים, ולכן שם התואר **יכתב** אף הוא ברבים- ילדים **גבוהים**.
3. שם התואר מתאים לשם העצם **ביידיעה (ה"א הידיעה)**, **לדוגמא**:

הכלבים הנובחים, השולחנות העגולים וכו'.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 שמות עצם ושמות תואר המלווים אותם.
2. מה ההבדל בין שם התואר לתואר הפועל? הסבירו.
3. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות התואר.

נטעיה שוורץ

תואר הפועל

קבוצה של מילים המתארות בעיקר פעלים, וניתן לזהותן באמצעות

השאלה "כיצד/איך".

על מנת לזהות את תואר הפועל, עלינו לזהות את הפועל קודם ולאחר מכן לשאול כיצד נעשה הפועל.

לדוגמא:

- במשפט "הוא הלך מהר", תואר הפועל מהר, מתאר את הפועל הלך.
- במשפט "שוחחתי אתו טלפונית" תואר הפועל טלפונית מתאר את הפועל שוחחתי. (כיצד שוחחתי אתו? טלפונית, באמצעות הטלפון)

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 משפטים ובהם לכל פועל שבצו את תואר הפועל.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את הפעלים ואת תארי הפועל הצמודים אליהם.

נטעיה שוורץ

שם הפועל

שם פועל הוא מילה בעלת צורת פועל בתוספת האות ל' שאין לה גוף או זמן.

שם הפועל ושם הפעולה דומים מאוד.

אולם, שם הפועל מתחיל כמעט תמיד באות ל' וכך ניתן להפריד ביניהם.

לדוגמא:

ללמוד, להתעצבן, לעצב.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 20 שמות פועל. הפכו את המילים לשמות פעולה ולפעלים.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות הפועל והפכו אותם לשמות פעולה ולפעלים.

נטעיה שוורץ

מילות קישור

מילות קישור הן מילים שתפקידן התחבירי הוא לחבר בין משפטים ורעיונות.

מילים אלו מסייעות לקורא להתמצא בטקסט ולהבין באמצעות קשרים שונים, ואנו משתמשים בהן בכתיבה גם מבלי שנשים לב לכך.

את מילות הקישור ניתן לחלק לקבוצות על פי תפקידן הלוגי והקשרן במשפט.

מטלה

1. זהו בטקסט 15 מילות קישור, כתבו אותן ומיינו אותן לסוגי ההקשרים שלמדתם.
2. מצאו 5 מילות קישור מסוג זמן/סיבה/תוצאה בטקסט וחברו להן משפטים אחרים.
3. חברו סיפור על הטקסט שקראתם. הקפידו להשתמש במילות קישור שונות. סמנו כל מילת קישור ורשמו את סוג ההקשר של מילת הקישור.

נטעיה שוורץ

מילות יחס

התפקיד המרכזי של מילות היחס הוא בקישור בין הפועל לשם.

מילות היחס ממוקמות במשפט לפני המילים שאליהן הן מתייחסות.

או כשהן אותיות יחס- הן מצורפות למילה בתחילתה:

כך לדוגמא:

ישבתי על הכיסא.

ישבתי בחדרי.

דוגמאות למילות יחס: ב', כ', ל', מ', אל, של, מן, בתוך, על, ליד, אצל ובשביל.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 משפטים וזהו בכל משפט את מילות היחס.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את מילות היחס.

נטעיה שוורץ

שם הפועל

שם פועל הוא מילה בעלת צורת פועל בתוספת האות 'י' שאין לה גוף או זמן.

שם הפועל ושם הפעולה דומים מאוד.

אולם, שם הפועל מתחיל כמעט תמיד באות 'י' וכך ניתן להפריד ביניהם.

לדוגמא:

ללמוד, להתעצבן, לעצב.

מטלה

1. ערכו טבלה עם 20 שמות פועל. הפכו את המילים לשמות פעולה ולפעלים.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את שמות הפועל והפכו אותם לשמות פעולה ולפעלים.

נטעיה שוורץ

תואר הפועל

קבוצה של מילים המתארות בעיקר פעלים, וניתן לזהותן באמצעות

השאלה "כיצד/איך".

על מנת לזהות את תואר הפועל, עלינו לזהות את הפועל קודם ולתאר מכן לשאול כיצד נעשה הפועל.

לדוגמא:

- במשפט "הוא הלך מהר", תואר הפועל מהר, מתאר את הפועל הלך.
- במשפט "שוחחתי איתו טלפונית" תואר הפועל טלפונית מתאר את הפועל שוחחתי. (כיצד שוחחתי איתו? טלפונית, באמצעות הטלפון)

מטלה

1. ערכו טבלה עם 25 משפטים ובהם לכל פועל שבצו את תואר הפועל.
2. לאחר קריאת הטקסט, סמנו בטקסט את הפעלים ואת תארי הפועל הצמודים אליהם.

נטעיה שוורץ

טבלת מילות קישור

זמן	סיבה	ניגוד	הוספה	תוצאה	הסבר
כאשר...	עקב...	אולם...	נוסף על כך...	לפיכך...	כלומר...
<u>כש</u> ...	מפני ש...	אבל...	בנוסף...	משום כך...	דהיינו...
אחר כך...	כיוון ש...	אך...	יתר על כך...	כתוצאה מכך...	רוצה לומר...
בזמן ש...	משום ש...	אלא...	וגם...	לכן...	זאת אומרת...
ראשית...	הואיל ו...	בניגוד ל...	כמו כן...	מסתבר כי...	פירושו של...
שנית...	כי...	לעומת זאת...	יתרה מכך...	עקב זאת...	דבר...
תחילה...	מאחר ש...	בדומה ל...	לדוגמה...	על כן...	זאת אומרת...
לבסוף...	בשל...	בהשוואה ל...	למשל...	בגלל זה...	
לאחרונה...	בגלל...	עם זאת...	כגון...	נמצא ש...	
לפי...	היות ש...	לכאורה...	מכל מקום...	מכאן ש...	

נטעיה שוורץ

מילות קישור

מילות קישור הן מילים שתפקידן התחבירי הוא לחבר בין משפטים ורעיונות.

מילים אלו מסייעות לקורא להתמצא בטקסט ולהבין באמצעות קשרים שונים, ואנו משתמשים בהן בכתיבה גם מבלי שנשים לב לכך.

את מילות הקישור ניתן לחלק לקבוצות על פי תפקידן הלוגי והקשרן במשפט.

מטלה

1. זהו בטקסט 15 מילות קישור, כתבו אותן ומיינו אותן לסוגי ההקשרים שלמדתם.
2. מצאו 5 מילות קישור מסוג זמן/סיבה/תוצאה בטקסט וחברו להן משפטים אחרים.
3. חברו סיפור על הטקסט שקראתם. הקפידו להשתמש במילות קישור שונות. סמנו כל מילת קישור ורשמו את סוג ההקשר של מילת הקישור.

נטעיה שוורץ